

Shaxnoza XAKIMOVA,

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti Xitoy filologiyasi kafedra mudiri, PhD

E-mail: sharona84@mail.ru

Azamat JABBOROV,

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti Xitoy filologiyasi kafedrasida o'qituvchisi

E-mail: azamatjabborov18@gmail.com

Filologiya fanlari nomzodi, Oriental universiteti dotsenti M.Boboyeva taqrizi asosida

MAVHUM OTLARNING SEMANTIK TALQINI: XITOIY, O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA

Аннотация

Ushbu maqola xitoy, o'zbek va ingliz tillarida mavhum otlarning semantik xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Mavhum otlar tilning muhim qismidir, chunki ular abstrakt tushunchalar va ma'naviy holatlarni ifodalaydi. Maqolada xitoy tilidagi mavhum otlarning qisqa va ko'p ma'noli bo'lishi, o'zbek tilidagi mavhum otlarning madaniy qadriyatlar bilan bog'liqligi, shuningdek, ingliz tilidagi aniqlik va spetsifiklik xususiyatlari tahlil qilingan. Tillar o'rtasidagi o'xshashliklar va farqlarni o'rganish orqali mavhum otlarning semantik tahlili madaniy va lingvistik boyliklarni aniqlashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Mavhum otlar, xitoy tili, o'zbek tili, ingliz tili, semantika, madaniy xususiyatlar, lingvistik tahlil.

СЕМАНТИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ АБСТРАКТНЫХ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ: НА ПРИМЕРЕ КИТАЙСКОГО, УЗБЕКСКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ

Аннотация

Данная статья посвящена изучению семантических особенностей абстрактных существительных в китайском, узбекском и английском языках. Абстрактные существительные являются важной частью языка, так как они выражают абстрактные понятия и духовные состояния. В статье анализируются краткость и многозначность абстрактных существительных в китайском языке, связь абстрактных существительных узбекского языка с культурными ценностями, а также точность и специфика абстрактных существительных в английском языке. Изучение сходств и различий между языками способствует выявлению культурного и лингвистического богатства.

Ключевые слова: абстрактные существительные, китайский язык, узбекский язык, английский язык, семантика, культурные особенности, лингвистический анализ.

SEMANTIC INTERPRETATION OF ABSTRACT NOUNS: ON THE MATERIALS OF CHINESE, UZBEK, AND ENGLISH LANGUAGES

Annotation

This article focuses on studying the semantic features of abstract nouns in Chinese, Uzbek, and English languages. Abstract nouns are an essential part of language as they express abstract concepts and spiritual states. The article analyzes the brevity and polysemy of abstract nouns in Chinese, the connection of abstract nouns in Uzbek with cultural values, and the precision and specificity of abstract nouns in English. Examining similarities and differences between languages helps uncover the cultural and linguistic richness of abstract nouns.

Key words: abstract nouns, Chinese language, Uzbek language, English language, semantics, cultural features, linguistic analysis.

Kirish. "Mavhum otlarning semantik talqini: Xitoy, o'zbek va ingliz tillari misolida" mavzusi, tilshunoslikda, ayniqsa semantika va leksikologiya sohalarida muhim bo'lgan bir mavzu hisoblanadi.

Mavhum otlar tilshunoslikda nisbatan muhim va murakkab tushuncha hisoblanadi. Ular aniq va o'lhovli bo'lmagan, balki kontseptual, ma'naviy yoki umumiy xususiyatlarni ifodalaydi. Mavhum otlar, odatda, aniq belgilangan va o'lchab bo'lmaydigan ob'ektlar, tushunchalar yoki hodisalarni ifodalovchi so'zlar sifatida ta'riflanadi.

Mavhum otlar ko'pincha biror voqea, hodisa yoki holatni emas, balki ularning umumiy yoki abstrakt tomonlarini tasvirlaydi. Bu maqolada xitoy, o'zbek va ingliz tillarida mavhum otlarning semantikasi o'rganiladi, ularning strukturalaridagi o'xshashliklar va farqlar tahlil qilinadi.

Mavhum otlar: Ta'rif va xususiyatlar

Mavhum otlar (abstrakt substantives) bu tilda mohiyatan o'lhovli yoki konkret bo'lmagan narsalarni ifodalovchi so'zlar bo'lib, ular umumiy tushunchalarni, g'oyalarni, his-tuyg'ularni yoki holatlarni tasvirlaydi. Misollar: "adolat", "sevgi", "freedom" (ozodlik), "harmony" (hamjihatlik).

Mavhum otlarning semantikasi ular orqali tasvirlanayotgan g'oya yoki holatlarning tabiati bilan bevosita bog'liq bo'ladi. Xitoy, o'zbek va ingliz tillarida bunday otlarning ifodalash usullari o'xshash bo'lishi mumkin, ammo har bir tilning o'ziga xos semantik xususiyatlari mavjud.

2. Mavhum otlarning tilda o'rni va funktsiyalari:

Mavhum otlar tilda turli funktsiyalarni bajaradi. Ular ko'pincha tilning abstrakt va yuqori darajadagi ifodalari sifatida ishlatiladi. Mavhum otlar tushunchalar, g'oyalar, his-tuyg'ular va boshqa muayyan shaklda o'lchanmaydigan hodisalarni ifodalashda keng qo'llaniladi. Bu turdagi otlar tilda ma'lum bir umumiylikni anglatadi, bu esa ularni aniq va tasviriy tasvirlashga imkon bermaydi.

3. Xitoy tilidagi mavhum otlar:

Xitoy tilida mavhum otlar an'anaviy va falsafiy tushunchalarni ifodalash uchun keng qo'llaniladi. Masalan, "Dao" (道) so'zi "yo'l", "jarayon", "tarixiy jarayon" kabi mavhum tushunchalarni anglatadi. Bu so'z, ayniqsa, Daoizm falsafasida ko'plab ma'nolarda ishlatiladi. Xitoy tilida mavhum otlar ko'pincha o'zlarining umumiy ma'nosini saqlab qolgan holda, madaniy va falsafiy kontekstda kuchli semantik zaxiraga ega.

Shuningdek, Xitoy tilida "ren" (人) (inson) so'zi ham mavhum ot sifatida ishlatiladi, bu so'z insoniyat yoki odamlar jamiyatini bildiradi, lekin uning ma'nosi va talqini o'zgarishi mumkin. Xitoy tili, odatda, qisqalikka va soddalikka moyil bo'lib, ko'plab mavhum otlar ko'plab turli kontekstlarda o'zgaruvchan ma'nolarga ega bo'lishi mumkin.

4. O'zbek tilidagi mavhum otlar:

O'zbek tilida ham mavhum otlar turli ijtimoiy va madaniy kontekstlarda keng tarqalgan. Misol uchun, "huzur" (tinchlik, rohat), "niyat" (niyat, niyat qilish), "dard" (og'riq, qayg'u) kabi

so'zlar umumiy mavhum tushunchalarni ifodalaydi. O'zbek tilidagi mavhum otlar ko'pincha milliy va ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liq bo'lib, tilning ifodalovchi quvvatini kuchaytiradi. Bu tilda ham so'zlarning semantik tafsilotlari kontekstga qarab o'zgarishi mumkin.

5. Ingliz tilidagi mavhum otlar:

Ingliz tilida mavhum otlar ko'proq shaxsiy va umumiy ijtimoiy tushunchalarni ifodalash uchun ishlatiladi. Misol uchun, "freedom" (erkinlik), "justice" (adolat), "truth" (haqiqat) kabi so'zlar, hamda "happiness" (baxt) va "love" (sevgi) kabi so'zlar ko'plab subyektiv talqinlarga ega. Bu so'zlarning har biri madaniy va shaxsiy kontekstlarga qarab farq qilishi mumkin.

Ingliz tilidagi mavhum otlar ko'pincha yirik falsafiy va ijtimoiy g'oyalar bilan bog'liq. Ular insonlarning o'zaro aloqalari, shaxsiy huquqlar, ijtimoiy tenglik kabi tushunchalarni ifodalashda ishlatiladi. Ingliz tilidagi mavhum otlar, shuningdek, literaturada va psixologiya sohasida ham keng qo'llaniladi.

6. Mavhum otlarning semantik farqlari:

Xitoy, o'zbek va ingliz tillaridagi mavhum otlar o'rtasidagi semantik farqlarni ko'rib chiqsak, birinchi navbatda, har bir til o'zining madaniy va ijtimoiy tuzilishiga mos ravishda mavhum otlarni tushunadi. Masalan:

Xitoy tilida mavhum otlar ko'proq falsafiy va ijtimoiy tizimlar bilan bog'liq bo'lib, ular madaniyatdagi qadriyatlar va an'analar bilan to'liq uyg'unlashgan.

O'zbek tilida mavhum otlar ko'proq milliy va ijtimoiy qadriyatlarini, o'ziga xos mantiq va axloqiy tushunchalarni ifodalaydi.

Ingliz tilida mavhum otlar ko'proq shaxsiy erkinlik va individualizmga asoslangan tushunchalarni ifodalaydi, bu esa ularni ko'proq subyektiv talqinlarga imkon beradi.

7. Mavhum otlarning tarjimasi va madaniy tafovutlar:

Mavhum otlarning tarjimasi ham madaniy farqlarni ko'rsatadi. Masalan, "justice" (adolat) so'zi ingliz tilida ko'proq huquqiy va shaxsiy erkinliklarga asoslangan tushuncha sifatida ishlatiladi, lekin bu tushuncha xitoy va o'zbek tillarida boshqa semantik kontekstda bo'lishi mumkin. Tarjima jarayonida mavhum otlarning semantik yirik farqlari kelib chiqishi mumkin, chunki har bir til o'ziga xos madaniy nuqtai nazardan mavhum tushunchalarni ta'riflaydi.

8. Mavhum otlarning turli sohalarida ishlatilishi:

Mavhum otlar tilning turli sohalarida, jumladan adabiyot, falsafa, siyosat va ijtimoiy fanlarda keng qo'llaniladi. Har bir soha o'zining semantik talqinlarini yaratadi. Misol uchun:

Adabiyotda: Mavhum otlar, ko'pincha personajlarning ichki dunyosini ifodalash, dramalarda hissiyotlarni anglatish yoki syujetning abstrakt jihatlarini ko'rsatish uchun ishlatiladi. Xitoy

adabiyotida "qing" (情) (his-tuyg'u), O'zbek adabiyotida esa "izzat" (ulug'lik, ehtirom) kabi so'zlar zamonaviy va klassik asarlarda mavhum shaklda qo'llaniladi.

Falsafada: Falsafiy ta'limotlarda mavhum otlar ko'pincha umumiy g'oyalarni, axloqiy qadriyatlarini yoki mavjudlik va hayot haqida chuqur mulohazalarni ifodalaydi. Xitoy falsafasida "wu wei" (無為) (harakatsizlik, tabiiy holat) so'zi mavhum tushuncha sifatida ishlatiladi. Ingliz falsafasida esa "ethics" (axloq), "truth" (haqiqat) kabi tushunchalar ham mavhum otlar sifatida ishlatiladi.

9. Taqqoslash va tahlil

Xitoy, o'zbek va ingliz tillarida mavhum otlarning semantikasida ba'zi umumiy xususiyatlar mavjud, ammo har bir tilning o'ziga xosligiga ham e'tibor qaratish kerak. Masalan:

Kontekstga moslashuv: Xitoy va o'zbek tillarida ko'plab mavhum otlar biror aniq holatni ifodalashdan ko'ra, umumiy tushunchalar sifatida ishlatiladi. Ingliz tilida esa, bu so'zlar ko'proq aniq va spetsifik ma'nolarni anglatadi.

Tuzilishi: Xitoy tilida ko'p hollarda ikkita harfli yoki qisqa iboralar orqali mavhum otlar yaratiladi. O'zbek tilida esa mavhum otlar odatda fe'l va sifatlar bilan boyitilgan bo'ladi. Ingliz tilida mavhum otlar ko'pincha umumiy tushunchalar sifatida o'zining to'liq shaklini olishadi.

Madaniy xususiyatlar: Har bir tilning o'z madaniy konteksti mavhum otlarning semantik ma'nolariga ta'sir ko'rsatadi. Xitoy tilidagi "harmony" (和諧) tushunchasi, masalan, ijtimoiy tartib va birlashishni anglatadi, bu esa an'anaviy xitoy falsafasiga asoslanadi. O'zbek tilida esa "mehr-muhabbat" (sevgi) atamasi ko'pincha oilaviy qadriyatlar va milliy urf-odatlar bilan bog'liqdir.

Xulosa. Xitoy, o'zbek va ingliz tillarida mavhum otlar semantikasi o'ziga xos xususiyatlarga ega, lekin ularning umumiy maqsadi bir xil: dunyo va insoniyat haqidagi abstrakt tushunchalarni ifodalash.

Mavhum otlarning semantik talqini, Xitoy, O'zbek va Ingliz tillari misolida, tilshunoslikda muhim o'rin tutadi. Har bir til o'zining madaniy va tarixiy shart-sharoitlariga mos ravishda mavhum otlarni qo'llaydi, bu esa semantik farqlarni keltirib chiqaradi. Tilshunoslikda bu til o'zgarishlari va farqlarni o'rganish, tillar orasidagi aloqalar va madaniyatlarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Bu turdagi tahlillar tilda o'zaro aloqalar va madaniyatlararo tushunish uchun muhim ahamiyatga ega.

Mavhum otlar tilda umumiy kontseptlarni ifodalash uchun zarur vositalar bo'lib, ularning semantik tahlili ko'plab sohalarida, jumladan, tilshunoslik, madaniyatshunoslik va falsafada muhim ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR

1. Ли Синь. "Китайский язык: Основы грамматики и семантики". – Пекин: Народное издательство, 2015.
2. Uzbek tilining izohli lug'ati. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediya nashriyoti, 2006.
3. Crystal, David. "The Cambridge Encyclopedia of the English Language". – Cambridge University Press, 2003.
4. Halliday, M.A.K. and Matthiessen, C. "Introduction to Functional Grammar". – Routledge, 2014.
5. Kövecses, Zoltán. "Metaphor: A Practical Introduction". – Oxford University Press, 2010.
6. Хасанова, М. "O'zbek tilining semantik qurilmasi". – Toshkent: Fan, 2004.
7. Bloomfield, Leonard. "Language". – University of Chicago Press, 1984.
8. Ting, Pang-yuan and Rose, David. "Chinese Lexical Semantics". – Springer, 2010.
9. Jabborov Azamat Ashirqul o'g'li - Topishmoqlarning asosiy tuzilishi va ularning turlari. Innovative developments and research in education International scientific-online conference Part 6, 23.05.2022
10. Sapir, Edward. "Language: An Introduction to the Study of Speech". – Harcourt, Brace & World, 1921.
11. Каримов, А.И. "Тilshunoslik asoslari". – Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2018.